

№ 4/1967-68.

LAGUTSKOTTETS betänkande № 4/1967-68 med anledning av Ålands landskapsstyrelses framställning till Ålands landsting med förslag till landskapslag angående ändring av landskapslagen om folkskolväsendet i landskapet Åland. (43/1967).

Med anledning av ovannämnda framställning, varöver Landstinget inbegärt utskottets utlåtande, får utskottet, som i ärendet hört lagberedningssekreteraren Sune Carlsson och folkskolinspektören Erik Bertell, värdsamt anföra följande:

Såsom landskapsstyrelsen framhåller i sin motivering, avser lagändringen ett första steg mot en framtida skolreform, som uppenbarligen kommer att innebära införande av en enhetsskola efter svenskt mönster, varigenom alla elever, som så önska, kan uppnå ett mellanskolan motsvarande kunskapsmätt. Det är givetvis betydelsefullt, att den fortsatta utvecklingen av folkskolväsendet genomföres med detta för ögonen så att olämpliga och onödiga investeringar i detta skede undvikas.

Lagförslaget innehåller också stadganden, som syfta till rationalisering av det nuvarande skolsystemet och till klarläggande av otydligheter och inkonsekvenser i gällande lagstiftning. Utskottet har funnit förslaget också till dessa delar i huvudsak väl motiverat och ändamålsenligt. I det följande skall vissa detaljfrågor i förslaget närmare beröras.

5 §. Av ämnena i den egentliga folkskolan har utskottet ansett 'religion' böra utbytas mot 'religionskunskap' och för den något otympliga ämnesbenämningen 'samhällskunskap och medborgarfärdighet' föreslagit 'samhälls- och medborgarkunskap'. Utskottet, som saknat övningsämnet välskrivning (kalligrafi) bland de uppräknade undervisningsämnena, har meddelats, att välskrivningen ingår i undervisningen i svenska. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att tillräcklig uppmärksamhet ägnas detta ämne, som fortfarande är betydelsefullt inom många branscher i samhällslivet.

6 §. Utöver de ändringar, som ovan föreslogs i 5 §, har utskottet föreslagit, att 'svenska och litteratur' måtte betecknas som ett ämne. Några redaktionella ändringar har jämväl vidtagits.

9 §. Landskapsstyrelsen föreslår, att till en undervisningsgrupp, som omfattar elever från första eller andra årskurserna, högst 30 elever och till andra undervisningsgrupper högst 36 elever måtte få sammanföras (i motiveringen 34 i det senare fallet), vilket säkerligen vore till fördel för undervisningen. I riket är dock gällande samma an-

tal som i gällande stadgande hos oss, d.v.s. 34 resp. 40. Då den föreslagna ändringen kommer att ha betydelse i synnerligen få fall och då man icke kan bortse från risken för att ändringen kan medföra kompensationsvägran beträffande utgivet landskapsunderstöd för lärarlöner, har utskottet stannat för att icke omfatta den föreslagna ändringen av 1 mom. Detta moment föreslås därför utgå.

14 §. Utskottet finner den av landskapsstyrelsen föreslagna bestämmningen av experimentskolan något knapphändig, då begreppet enhetskola tillsvidare icke förekommer i lagtext i vårt land. Genom olika ämneskombinationer skall eleverna ha möjlighet att antingen absolvera mellanskola eller förskaffa sig en grundligare medborgarskolutbildning, vilket utskottet anser nödvändigt angiva som experimentskolans syftemål.

71 §. Av landskapsstyrelsens motivering (s. 3, slutet) framgår, att landskapsstyrelsen haft för avsikt att införa ett stadgande, motsvarande 75 § 2 mom. i rikets folkskollag, såsom ett nytt moment i 72 §, där det dock icke återfinnes i lagtexten. Då utskottet anser, att ifrågavarande stadgande borde införas och lämpligare ansluter sig till gällande lagtext i 71 §, har utskottet infört stadgandet som ett 2 mom. i denna paragraf.

73 §. Motsvarande stadgande i rikets folkskollag (77 §) innehåller jämväl ett stadgande om att landskommun för bostadsutrymmen, som ställas till lärares disposition som naturaförmån, erhåller i understöd hälften av de beräknade underhållskostnaderna. Landskapsstyrelsen har utelämnat detta stadgande, vilket, enligt vad utskottet meddelats, beror på att ingen lärare i landskapet åtnjuter naturaförmån i form av bostad.

74 §. Det föreslagna stadgandet i punkt d angående bidrag till kommun för lärares resekostnader, då lärare är anställd för två eller flera skolor gemensamt, saknar motsvarighet i rikets lag. Det är dock uppenbart, att ersättning för dessa resor - efter skälig prövning - bör utgå och såsom normala driftskostnader för skolväsendet bör beaktas vid fastställande av för sådana kostnader utgående landskapsunderstöd. Då dessa kostnader uppkommer i stället för kostnader för skjutsning av elever från en skola till en annan och uppenbarligen bör bli lägre, synes det utskottet icke föreligga risk för att utgående landskapsunderstöd icke skulle kompenseras.

90 §. Utskottet har övervägt ändamålsenligheten av förlängningen av terminen för inrättande av en som dagskola verkande medborgarskola till den 1 augusti 1975. Det torde dock med beaktande av den planerade skolreformen vara nödvändigt att fastställa den av landskapsstyrelsen föreslagna terminen.

I övrigt har utskottet vidtagit vissa redaktionella ändringar, som icke fordra närmare motivering. För tydlighets skull har hela lagtexten intagits i betänkandet.

Hänvisande till det ovan anförda får utskottet vördsamt föreslå,

att Landstinget måtte antaga förslaget till
landskapslag angående ändring av landskapslagen
om folkskolväsendet i landskapet Åland med nedan
införda ändringar:

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av landskapslagen om folkskolväsendet i landskapet Åland.

I enlighet med Ålands landstings beslut upphäves 49 § 4 mom. landskapslagen den 16 oktober 1958 om folkskolväsendet i landskapet Åland (23/58), ändras 5, 6 §§, 9 § 3 mom., 48 §, 49 § 2 mom., 50, 58 och 59 §§, 60 § 2 mom., 61 § 1 och 4 mom., 65 § 1 mom., 73 §, 74 § 1 mom., 77 § 1 mom., 78 §, 79 § 1 mom., 84 § 1 mom. och 90 § sagda lag, av dessa lagrum 49 och 74 §§ sådana de lyda i landskapslagen den 25 mars 1965 (18/65), 77 §, sådan den lyder i landskapslagen den 24 april 1961 (33/61) och 78 §, sådan den lyder i landskapslagen den 28 mars 1961 (8/61) samt fogas till 14 §. sagda lag ett nytt 2 mom., till 17 § ett nytt 4 mom., till 25 §, sådan den lyder i landskapslagen den 28 mars 1961 (8/61), ett nytt 2 mom., till 71 § ett nytt 2 mom., till 72 § ett nytt 2 mom., och till 82 § sådan den lyder i landskapslagen den 15 april 1966 (6/66), nya 4 och 5 mom., samt till lagen en ny 82a § som följer:

5 §.

I den egentliga folkskolan meddelas undervisning i religionskunskap, svenska, matematik, historia, samhälls- och medborgarkunskap, geografi och hembyggdskunskap, naturkunskap, teckning, slöjd, gymnastik och idrott samt musik. Därutöver må undervisning meddelas i ett eller två extra eller frivilliga ämnen under högst fyra timmar i veckan.

6 §.

Medborgarskolans undervisningsplan skall omfatta till näringslivet anslutna läroämnen jämte praktiska övningar. Undervisning skall meddelas i religionskunskap och religionshistoria, svenska och litteratur, matematik, historia, samhälls- och medborgarkunskap, geografi och naturkunskap, hemkunskap, barnavård, slöjd ävensom i gymnastik och idrott. Härutöver må undervisas i några andra läroämnen med mindre timantal. Omfattar medborgarskolan endast åttonde klassen, slutföres kursen i

historia, geografi och matematik i regel i sjunde klassen.

Den i medborgarskolan meddelade undervisningen skall vara mångsidig och bör förbereda elevernas yrkesval.

I anslutning till skolans yrkesorientering må praktik på arbetsplatser anordnas för eleverna.

Landskapsstyrelsen äger rätt att vid behov bevilja tillstånd till avvikelser från stadgandena i 1 mom.

9 §.

(Uteslutning).

Från och med tredje årskursen böra gossar och flickor undervisas var för sig i slöjd och, då skäl därtill föreligger, jämväl i gymnastik och idrott samt i medborgarskolans praktiska läroämnen.

14 §.

Kommun må utan hinder av vad i denna lag är stadgat med landskapsstyrelsens tillstånd och på av densamma godkänt sätt inrätta en experimentalskola av enhetsskoltyp, som bygger på folkskolans sex årskurser och omfattar ett treårigt högstadium, syftande till mellanskolutbildning eller utbyggd medborgarskolutbildning.

17 §.

Folkskola må på grund av särskilda skäl förläggas utanför det egna distriktet.

25 §.

Är folkskola i för två eller flere kommuner gemensamt folkskoldistrikt belägen på annan än deltagande kommuns område, bestämmes i folkskolstadgan, vilken kommun som förvaltar skoldistriktet.

48 §.

I folkskola i landskommun samt inom folkskolväsendet i Mariehamn skall finnas nödigt antal tjänster för lärare, timlärare och elevhemsföreståndare. Andra tjänster må kommun, såframt ej i lag annorlunda är stadgat, inrätta och upprätthålla enligt prövning. I varje folkskola är en av lärarna föreståndare, såvida av stadgandena i 58 § icke annat följer.

Lärartjänst må, ifall det är ändamålsenligt, inrättas för två eller flera skolor gemensamt, även i det fall att skolorna äro belägna i olika kommuner.

Angående benämningarna på lärartjänsterna och omfattningen av lärarnas undervisningsskyldighet stadgas särskilt.

49 §.

I mellanskola, medborgarskola och sådan egentlig folkskola, där det anses lämpligt, må lärartjänsterna ombildas till lärartjänster huvudsakligen eller uteslutande i något eller några ämnen, enligt vad därom genom landskapsförordning stadgas.

50 §.

Beslut om grundande och indragning av tjänster inom kommuns folkskolväsende samt om omorganisation av dem fattas av kommunens fullmäktige. Ifall det är sannolikt, att tjänst icke kommer att behövas varaktigt, må fullmäktige även för en tid av högst tre år i sänder förordna, att tjänst icke skall besättas ordinarie.

58 §.

Föreståndare för folkskola utses av folkskoldirektionen efter det att skolans lärarkår hörts. Förordnandet gäller tillsvidare och må återkallas, då skäl därtill föreligger. Finnes i skolan blott en lärartjänst, är dess innehavare skolans föreståndare.

Egentlig folkskola, medborgarskola, mellanskola, hjälpskola och annan specialskola eller några av dessa må hava gemensam föreståndare, som, ifall skolorna underlyda skilda direkttioner, väljes av folkskolnämnden.

För föreståndare må väljas ställföreträdare, som vid jäv eller förfall för föreståndaren handhar dennes åligganden.

59 §.

Tjänst, som är inrättad vid en skola och förenad med undervisningsskyldighet vid en eller flera andra skolor, besättes av direktionen för den skola, vid vilken tjänsten är inrättad.

Är tjänst inrättad gemensamt för två eller flera skolor i kommunen besättes den av folkskolnämnden. Dylik tjänst vid ett folkskoldistrikt omfattande flera kommuner besättes av distriktets direktion.

60 §.

Indrages skola eller elevhem, upphöra samtidigt tjänsterna, såvida de icke ombildas till tjänster vid annan skola eller annat elevhem.

61 §.

Lärare eller elevhemsföreståndare, vars tjänst indragits, skall förflyttas till annan motsvarande, för honom lämplig tjänst inom folkskol-

väsendet. Är sådan icke ledig i samma kommun, skall landskapsstyrelsen förflytta honom till motsvarande tjänst annorstädes. Landskapsstyrelsen må likväl med vederbörande lärares samtycke och i enlighet med vad genom landskapsförordning stadgas förflytta honom till tjänst inom folkskolväsendet i annan kommun inom landskapet, även om motsvarande tjänst i den egna kommunen är ledig.

Finnes icke tjänst, till vilken lärare eller elevhemsföreståndare jämlikt 1 mom. kan förflyttas, skall han uppföras på indragningsstat, i enlighet med vad därom är särskilt stadgat. Har på indragningsstat uppförd lärare eller elevhemsföreståndare icke kunnat förflyttas till motsvarande tjänst, må landskapsstyrelsen med hans samtycke förordna honom att interimistiskt eller såsom vikarie handhava tjänst inom folkskolväsendet i landskapet utan hinder av att han icke uppfyller kompetensvillkoren för tjänsten.

65 §.

Medan lärare är ställd under åtal, är underkastad disciplinärt förfarande eller undergår rannsaking för brott eller disciplinär förseelse, må folkskoldirektionen avhålla honom från tjänsteutövning. Beslutet där- om bör underställas landskapsstyrelsen för fastställelse, men må trots underställningen omedelbart verkställas, ifall landskapsstyrelsen icke förbjuder detta.

71 §.

I 1 mom. stadgat landskapsunderstöd beviljas icke, om byggnadens användning som folkskola inom de närmaste åren sannolikt upphör.

72 §.

Till byggnadskostnaderna hänföras även skäligen kostnader och avgifter för anslutning till distributionsnät eller anläggning för anskaffande av vatten, elektricitet och värmeenergi samt skäligen kostnader för slitlager på lekplan.

73 §.

Landskapsstyrelsen fastställer på grund av gängse underhållskostnader ett medelvärde för underhållskostnaderna för till kommunens folkskolbyggnader hörande olika slag av undervisningsrum och elevhem. Av detta medelvärde erhåller landskommun för skollokalerna två tredjedelar i landskapsunderstöd.

-7-

74 §.

Landskommun erhåller i landskapsbidrag två tredjedelar av de verkliga kostnaderna för folkskolväsendet. Härvid beaktas kostnader för:

- a) anskaffandet och underhållet av inventarier, undervisningsmateriel och skolbibliotek,
- b) läroböcker, andra skoltillbehör och annat arbetsmaterial, som utan ersättning tilldelas eleverna,
- c) elevernas inkvartering, skolmåltider och annat understöd,
- d) skjutsning av elever samt för två eller flera skolor gemensamt anställda lärares resor i tjänsten,
- e) upprätthållande av elevhem, samt
- f) i denna landskapslag föreskriven läkarvård.

77 §.

Mariehamn erhåller i årligt landskapsbidrag 47 procent av utgifterna för i folkskolväsendet anställda lärares och timlärares i lag stadgade löner.

78 §.

Bedriva sådana kommuner, vilka beviljas landskapsunderstöd för folkskolkostnaderna enligt olika grunder eller olika procentsatser, gemensam folkskolverksamhet, beviljas bidrag enligt prövning till minst det belopp, som tillkommer den kommun, vilken är berättigad till det minsta understödet, och till högst det belopp, som tillkommer den kommun, vilken är berättigad till det största understödet. Landskapsstyrelsen må utfärda anvisningar om fördelningen av landskapsbidraget mellan kommunerna vid fastställandet av de i 25 § avsedda kostnaderna. Det extra landskapsunderstöd, som med stöd av 76 § skall beviljas landskommun, erlagges till envar kommun särskilt för sig, och därvid beaktas andelen av de årliga kostnaderna för upprätthållandet av den gemensamma skolan.

Vad i 1 mom. är stadgat gäller i tillämpliga delar jämväl byggnadsunderstöd, även om Mariehamns stad har del i den gemensamma folkskolverksamheten.

79 §.

Utöver vad ovan i detta kapitel är stadgat må kommun och i 33 § avsedd sammanslutning av kommuner för speciella, folkskolväsendet främjande uppgifter beviljas extra landskapsunderstöd.

82 §.

Vad i 1 mom. är stadgat tillämpas även, då folkskolbyggnad nedbrunnit och ny skolbyggnad icke anskaffas i dess ställe.

Landskapsbidrag för bostadsbyggnad, som uppförts för att användas som naturaförmån för lärare, skall återbetalas, såvida bostaden stadigvarande användes för annat ändamål än som bostad för lärare i tjänst.

82a §.

I landskapsstyrelsens beslut rörande beviljande av landskapsunderstöd må ändring icke sökas genom besvär.

Anser kommun eller annan mottagare av landskapsunderstöd, att landskapsstyrelsens beslut rörande beviljande av densamma enligt 74-78 §§ eller 79 § 2 mom. tillkommande landskapsunderstöd är felaktigt, har mottagare av landskapsunderstödet rätt att inom ett år efter erhållen kännedom om sagda beslut till landskapsstyrelsen framställa skriftligt yrkande på rättelse av beslutet. Ändring i landskapsstyrelsens beslut i anledning av rättelseyrkande sökes medelst besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

Extraordinärt ändringssökande i landskapsstyrelsens beslut rörande beviljande av landskapsunderstöd är icke tillåtet, förrän den i 2 mom. nämnda tiden utgått.

Konstaterar landskapsstyrelsen, att kommun erhållit större landskapsbidrag än som förutsättes i denna lag, äger landskapsstyrelsen rätt att inom tre år från beslutet rörande landskapsunderstödet ålägga kommunen att återbetala överskjutande belopp.

84 §.

Folkskolinspektör äger fortlöpande övervaka och giva handledning beträffande skolans undervisningsverksamhet och följa med dess ekonomiska förvaltning. Han är, såvida icke annorlunda stadgats, berättigad att närvara vid direktionens och folkskolnämndens sammanträden och att där delta i diskussionen, men icke i omröstningarna.

90 §.

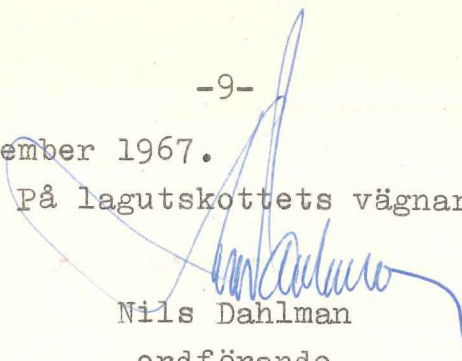
Landskommun må ej förpliktas att inrätta såsom dagskola verkande medborgarskola före den 1 augusti 1975, såvida icke landskapsstyrelsen i enskild fall för kommun fastställer en kortare, likväl icke före den 1 augusti 1970 utlöpande termin.

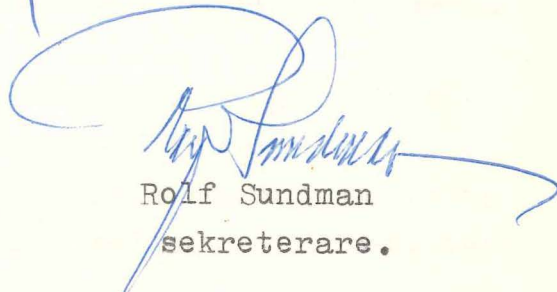
Denna lag tillämpas från den 1 juli 1967, dock så att 74 § 1 mom. tillämpas från den 1 augusti 1966.

-9-

hamn, den 8 november 1967.

På lagutskottets vägnar:

Nils Dahlman
ordförande.

Rolf Sundman
sekreterare.

Närvarande i utskottet: Nils Dahlman, ordförande, Eliel Persson, Bertel Boman, Edvin Östling och Karl Sundblom.